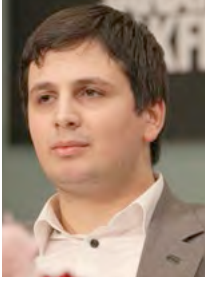

Mesut Özcan

Furkan Torlak

İşgalin 9. Yıldönümünde
Irak Paneli

Selin M. Bölme

İncirlik Üssü: ABD'nin Üs
Politikası ve Türkiye

İlyas Kamalov

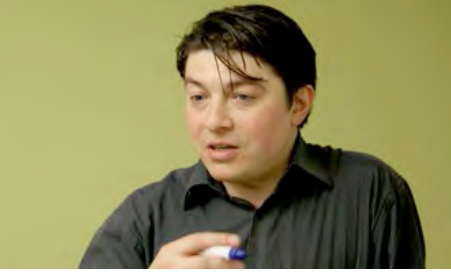

Muzaffer Şenel

Viğar İmanov

Rusya Seçimleri:
Putinli Yıllara Devam

Aleksandr Sotnicenko

"Arap Baharı" Sürecinde
Rusya'nın Ortadoğu
Politikası

Francesco Giunelli

Targeted Sanctions in the
21st Century: Challenges
and Opportunities

Murat Yılmaz

Yetimlere Dünyanızda
Yer Açın

Küresel
Araştırmalar
Merkezi

KAM

E-Bülten **4** Mart-Nisan 2012 Faaliyetleri

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Merhaba,

Bilim ve Sanat Vakfı Küresel Araştırmalar Merkezi'nce iki ayda bir yayımlanan *KAM e-Bülten*'in dördüncü sayısı ile karşınızdayız. Bu sayımız, KAM'ın 2012'nin Mart ve Nisan aylarında düzenlediği faaliyetlerin değerlendirmelerini içeriyor. E-bültenler ile düzenlediğimiz toplantıları daha kalıcı kılmayı ve faaliyetlerimizi daha geniş kitlelere ulaştırmayı hedefliyoruz.

Videosunu Bilim ve Sanat Vakfı web sitesine yüklediğimiz İşgalin 9. Yıldönümünde Irak Paneli ile özellikle "Arap Baharı" sonrası ikinci plana itilen Irak'taki siyasi gelişmelere odaklandık. İşgalin sona ermesinin ardından ortaya çıkan yeni durumu ve bunun Türkiye'ye ve Ortadoğu siyasetine muhtemel etkilerini, SETA Dış Politika Araştırma Asistanı Furkan Torlak ve Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı Mesut Özcan derinlemesine değerlendirdiler. "Kitap-Makale Sunumları" serisinde Selin M. Bölme, akademide ihmal edilmiş bir konu olan İncirlik Üssü üzerine yazdığı *İncirlik Üssü: ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye* başlıklı kitabını tanıttı; alanında önemli bir boşluğu dolduran çalışmasının araştırma sürecini katılımcılarla paylaştı. "Avrasya Konuşmaları" serisinin dördüncü toplantısında, 4 Mart 2012'de Rusya'da yapılan ve Vladimir Putin'in tekrar Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı seçildiği seçimleri gündemimize aldık. Bu seçimlerin Rusya'nın iç ve dış politikası ile Türk-Rus ilişkilerine muhtemel etkileri, Türk Tarih Kurumu'nda uzman olarak çalışan İlyas Kamalov ile İstanbul Şehir Üniversitesi'nden Vügar İmanov ve Muzaffer Şenel tarafından değerlendirildi. "Avrasya Konuşmaları"nın beşinci toplantısında ise Petersburg Devlet Üniversitesi'nden Aleksandr Sotniçenko, Rusya'nın "Arap Baharı" sürecine bakışını ve Ortadoğu politikasındaki değişimleri ele aldı. Nisan ayındaki "Kitap-Makale Sunumları"nda Prag Metropolitan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları Bölümü'nden Francesco Giumelli, uluslararası yaptırımlara dair *Coercing, Constraining and Signaling: Explaining UN and EU Sanctions after the Cold War* başlıklı kitabını ana hatları ile sundu. KAM'ın bu dönemdeki son konusu ise İHH İnsani Yardım Vakfı'nın başkan yardımcılığı ve Yetim Birimi başkanlığını yürüten Murat Yılmaz idi. Yılmaz, dünyada yetimlerin yaşadığı temel sorunları ele aldığı genel sunuşunun ardından, İHH'nin bu konudaki vizyonunu ve çalışmalarını tanıttı.

Bilim ve Sanat Vakfı'nın 45. dönem seminerleri de yine bu dönemde, 9 Mart-28 Nisan tarihleri arasında gerçekleştirildi. 2012 Bahar Dönemi KAM Seminerlerinde ders veren hocalarımıza teşekkür ediyorum. Seminerlerin katılımcılar açısından verimli geçtiği ümidindeyim.

KAM'ın toplantılarına konuşmacı olarak katılan Mesut Özcan, Furkan Torlak, Selin M. Bölme, İlyas Kamalov, Vügar İmanov, Muzaffer Şenel, Aleksandr Sotniçenko, Francesco Giumelli ve Murat Yılmaz'a teşekkür ediyorum. Ayrıca gerek toplantıların organizasyonunda gerekse e-bültenin hazırlanmasında emeği geçen koordinatör yardımcısı arkadaşlarım Z. Tuba Kor ve Kadir Temiz ile Özgür Dikmen'e; bu sayıya yazdıkları değerlendirmeler ile katkıda bulunan Merve Uğur, Harun Küçükalaçlı, Abdullah Ayasun, Özgür Dikmen, Kadir Temiz ve Tuba Gültekin'e müteşekkir olduğumu ifade etmek isterim.

Talha Köse
Küresel Araştırmalar Merkezi Koordinatörü

**BİLİM
VE
SANAT
VAKFI**

Vefa Cad. No 41
34134 Vefa İstanbul
0212 528 22 22 / 801-802
www.bisav.org.tr
kam@bisav.org.tr

Küresel
Araştırmalar
Merkezi **KAM**

Koordinatör
Talha Köse

Koordinatör Yardımcıları
Z. Tuba Kor
Kadir Temiz

Küresel Araştırmalar Merkezi'nin faaliyetlerinden haberdar olmak için web sitemizde yer alan [üyelik formunu](#) doldurabilirsiniz.

Editör
Z. Tuba Kor
Grafik Uygulama
Ayşenur Gönen
Fotoğraf
Cemil Akgül

MAYIS 2012 PROGRAMI

Kitap ve Makale Sunumları

Avrupa'da Yerleşen İslam: Almanya ve Hollanda'daki Türk Müslüman Cemaatleri

(*Localizing Islam in Europe: Turkish Islamic Communities in Germany and the Netherlands*, Syracuse University Press, 2011)

Ahmet Yükleyen

(Doç. Dr., Mississippi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi)

4 Mayıs Cuma, 18:30 / Şakir Kocabaş Salonu

TEZAT

Çatışma Çözümü Perspektifinden Oslo Barış Süreci

(Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü doktora tezi, 2012)

Bora Bayraktar

(Dr., Euronews Haber Kanalı İstanbul Temsilcisi)

16 Mayıs Çarşamba, 18:30 / Şakir Kocabaş Salonu

Ortadoğu Konuşmaları 7

"Arap Baharı" Sürecinde İran'ın Bölge Politikası

Bayram Sinkaya

(Yrd. Doç., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi)

26 Mayıs 2012 Cumartesi, 13:00 / Zeyrek Salonu

Etkin Yönetim Söyleşileri 20

Gayrimenkul Sektörüne Bakış: Bir Kurumsallaşma Örneği Dumankaya

Ali Dumankaya

(Dumankaya İnşaat Yönetim Kurulu Üyesi)

26 Mayıs Cumartesi, 14:00 / Şakir Kocabaş Salonu

2012 BAHAR DÖNEMİ KAM SEMİNERLERİ LİSTESİ

GİRİŞ SEMİNERLERİ

İktisadın Temel Kavramları

Halil Tunalı

Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları

Mesut Özcan-Muzaffer Şenel

TEMEL SEMİNERLER

Finansal Krizler

Lokman Gündüz

İletişim Psikolojisi II

İbrahim Zeyd Gerçik

Türk Dış Politikası: Teori ve Pratik

Hasan Kösebalaban

Uluslararası Hukukun Temelleri II

Berdal Aral

ÖZEL SEMİNERLER

"Arap Baharı" ve Ortadoğu'da Siyasi Dönüşüm

Burhanettin Duran-Mesut Özcan

Muzaffer Şenel-Talha Köse

Bölgesel Analizler (ABD-Çin-Hint Alt Kıtası-Balkanlar)

Helin Sarı Ertem-Kadir Temiz

Mahmut Osmanoğlu-Sevinç Alkan Özcan

Demokrasi Çağında Otoriter Rejimler ve Uluslararası Politika

Ali Resul Usul

Enerji ve Jeopolitik

Süleyman Beşli

Kariyer Planlama ve Geliştirme

Nihat Erdoğan

Para'nın Dünü, Bugünü ve Yarını

Celali Yılmaz

Stratejik Yönetim ve Planlama II

Haluk Dortluoğlu

KAM PANEL

9 Mart 2012

İşgalin 9. Yıldönümünde Irak

Furkan Torlak • Mesut Özcan

Değerlendirme: Merve Uğur

Furkan Torlak, Suriye’de 2000-2006 yılları arasında Felsefe ve İslam Hukuku alanlarında eğitim gördü. *Kanal 7, Kanal 24, CNN Türk, 6NEWS, TRT Arapça* ve *TRT Türk*’te gazeteci olarak çalıştı. 2007 yılında Doğan Yayın Holding tarafından yılın En Yaratıcı Yeni Gazeteci Ödülü’ne layık görüldü. Hâlihazırda SETA Dış Politika Direktörlüğü’nde araştırma asistanı olup İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde de lisans eğitimine devam etmektedir.

Mesut Özcan, Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde lisansını ve yüksek lisansını, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü’nde ise doktorasını tamamladı. Doktora çalışmaları sırasında Jean Monnet araştırma bursuyla Oxford Üniversitesi St. Antony’s College’da bir yıl okudu. Yüksek lisans tezi *Sorunlu Miras Irak* (Küre Yayınları, 2003) ve doktora tezi *Harmonizing Foreign Policy: Turkey, the EU and the Middle East* (Ashgate, 2008) adıyla kitaplaşan Özcan’ın Muzaffer Şenel ile birlikte derledikleri *Modernite ve Dünya Düzen(ler)i* (Küre Yayınları, 2010) adlı kitabının yanı sıra, Türk dış politikası, Ortadoğu ve Irak konularında yayınlanmış birçok makalesi bulunuyor. Hâlihazırda Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi başkan yardımcısı olarak görev yapıyor.

“Irak’ta egemenlik, birlik, siyasi istikrar ve güvenlik meseleleri henüz çözülebilmiş değil”

M

art ayı itibarıyla işgali üzerinden tam dokuz yıl geçen ve işgalci askerlerin 2011 yılı itibarıyla tamamen geri çekildiği Irak’ın hâlihazırdaki durumu, Küresel Araştırmalar Merkezi’nin düzenlediği “İşgalin 9. Yıldönümünde Irak” panelinde tartışıldı. İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Talha Köse’nin oturum başkanlığını yaptığı, NTV program yapımcısı gazeteci-yazar Mete Çubukçu’nun uçağındaki rötar nedeniyle katılmadığı panelde SETA Dış Politika Araştırma Asistanı Furkan Torlak ve Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı Mesut Özcan, Irak’ın mevcut fotoğrafını çok iyi bir şekilde çektiler ve geleceğe ilişkin öngörülerini bizimle paylaştılar.

Panelistlerden **Furkan Torlak**, Amerikan birliklerinin geri çekilmesinin ardından Irak’ın hem bugününe hem de geleceğine damgasını vuran temel meseleleri ve yeni düzen arayış-

larını ele aldığı konuşmasına, Irak Savaşı’nın ABD’nin Vietnam Savaşı’ndan sonraki en geniş çaplı askerî operasyonu olduğunu hatırlatarak başladı. Irak halkının işgalin sona ermesiyle ilgili duygu ve düşüncelerini öğrenmek ve karşı karşıya kaldıkları durumu gözlemlemek amacıyla gerçekleştirdiği Irak ziyaretinde edindiği izlenimleri aralık ayında Ufuk Ulutaş ile birlikte raporlaştıran¹ Torlak, bu raporda üzerinde durdukları beş temel mesele üzerinden konuşmasını şekillendirdi. Irak’ın yakın geleceğini etkileyecek bu beş mesele hakkında Torlak şu değerlendirmelerde bulundu:

“Amerikan işgali, askerî boyuttan sivil boyuta taşınmış durumda”

1. Egemenlik meselesi: Torlak, Amerika’nın Irak’tan çekilme zeminini iki anlaşma üzerine kurduğunu belirtti. Bunlardan 1 Ocak 2009 itibarıyla yürürlükte olan SOFA Anlaşması (*Status of Forces Agreement*), aşamalı olarak Irak’tan çekilme sürecinde Amerikan askerî kuvvetlerinin durumunu belirlerken; daha uzun vadeli olan Stratejik Çerçeve Anlaşması, çekilme sonrasında Amerika’nın Irak ile kuracağı siyasi, iktisadi ve toplumsal ilişkilerin çerçevesini çiziyordu. İlk anlaşma gereği Amerikan muharip birlikleri Haziran 2009 itibarıyla şehirlerden ayrılmaya başladı. Ağustos 2010 itibarıyla da son muharip birlikler

¹ Furkan Torlak ve Ufuk Ulutaş, “Çekilme Sonrası Irak’ta Düzen Arayışı”, *SETA Analiz*, No: 49, Aralık 2011.

Irak'tan ayrıldı. 2011 yılı sonuna gelindiğinde ABD'nin Irak'ta, Irak ordusunu eğitime ve ülkedeki Amerikan misyonunu koruma dışında görevi olmayan 2000-3000 askerden başka herhangi bir kuvveti kalmadı. Torlak askerî çekilmenin anlaşmaya uygun şekilde gerçekleştiğini belirtirken farklı bir noktaya da dikkat çekti: Amerika'nın Irak'ta bürokratik anlamda varlığını halen sürdürmesi. Zira şu an Irak'ta resmî rakamlara göre 15.000 kişinin çalıştığı bir Amerikan Büyükelçiliği var ve bu yapılanma ile ABD Irak'taki tüm gelişmeleri yakında takip ediyor. Dolayısıyla bu sivil yapılanma ile işgal, askerî boyuttan sivil boyuta taşınmış oldu.

Torlak, ABD'nin askerî çekilişini Irak'ın egemenlik problemiyle ilişkilendirdi. Irak'ın hâlâ gerçek anlamda egemen olmadığını dikkat çekerken bunu 1990'daki Kuveyt'i işgaline dayandırdı. Zira Kuveyt'i işgali üzerine BM Güvenlik Konseyi kararıyla Irak'ın egemenliği sınırlandırılmıştı. SOFA ve Stratejik Çerçeve Anlaşması ile ABD bu sınırlandırmayı ortadan kaldıracağına söz vermiş olsa da Aralık 2011'de toplanan BM Güvenlik Konseyi bunun devamı yönünde bir karar aldı. Dolayısıyla Irak'ın egemenlik meselesi henüz çözülebilmemiş değil.

“Kimlik siyaseti, hükümet çalışmalarına sekte vuruyor ve toplumsal tabandaki kırılmaları derinleştiriyor”

2. Siyasi istikrar meselesi: Torlak, Irak'ta işgalden bu yana altı ayrı yönetim kurulduğunu, bunlardan ilk ikisinin “doğrudan Amerikan yönetimi”, sonraki ikisinin “Amerikan kontrolünde Irak yönetimi” ve son ikisinin ise “uluslararası toplum ve ABD etkisindeki Irak yönetimi” olduğunu belirtti. Torlak'a göre, Irak'taki siyasi süreç Sünni, Şii ve Kürtlere dayanan etnik ve mezhepsel ayrım üzerine kurulu ve bu süreçte taraflar karşılıklı güvensizlik içinde siyaset yapıyorlar. Kimlik üzerinden yapılan siyaset ise toplumsal tabandaki kırılmaları derinleştiriyor. Koalisyon hükümetinde de gözlenen bu ayrışma, hükümet çalışmalarına sekte vuruyor; her kafadan bir ses çıkması nedeniyle birinin yaptığını öbürü bozuyor.

Torlak, 2010 seçimleri sonrası ortaya çıkan siyasi yapıyı değerlendirirken Irak Meclisi'nde öne çıkan dört büyük gruptan bahsetti: (i) Seküler bir oluşum olan Iyad Allavi liderliğindeki el-İrakiyye grubu (Irak Ulusal Hareketi)

(91 milletvekili), (ii) Nuri el-Maliki başkanlığındaki Hukuk Devleti Koalisyonu (89 milletvekili), (iii) Sadr ve el-Hekim grubu başta olmak üzere Şii İslamcıların bir araya geldiği Irak Ulusal İttifakı (70 milletvekili), (iv) Mesut Barzani ve Celal Talabani'nin başını çektiği Kürdistan İttifakı (43 milletvekili). Seçimler sonucunda cumhurbaşkanı Kürtlerden Celal Talabani, başbakan Şii Araplardan Nuri el-Maliki, meclis başkanı ise Sünni Araplardan Usame el-Nuceyfi olarak belirlenirken bakanlıklar da yine bu gruplar arasında paylaşıldı. Güvenlikle ilgili bakanlıkların (savunma ve içişleri bakanlığı ile ulusal güvenlikten sorumlu devlet bakanlığı) paylaşılabilmesi üzerine Maliki, anlaşma sağlanana kadar bu üç bakanlığı başbakanlık ile birlikte kendisinin yöneteceğini açıkladı ve bir yıl boyunca bu makamlara kimseyi atamadı. Sonrasında ise bu makamları vekâleten görevlendirdiği kişiler aracılığı ile elinde tutması hem Sünnileri hem de Şii'leri kızdırdı. Torlak, bu durumun Irak'ta farklı çevrelerce bir "Saddamlaşma" eğilimi olarak algılandığını da aktardı.

“Irak'ta birliği sağlayacak anayasal bir zemin olmadığı gibi ayrışmayı tetikleyen birçok sebep var”

3. Birlik veya bölünme durumu: Torlak, Irak Anayasası'nda yer alan “federal bölge” kavramının tanımlanmamış bir kavram olup Anayasanın bölgesel yönetimlere tanıdığı haklardan ötürü ülkedeki mevcut fay hatlarını tetikleyebilecek bir yapıda olduğuna dikkat çekti. Ardından etnik ve mezhepsel grupların federalizme bakışlarını değerlendirdi. Buna göre, en başta Irak'ın bütünü kontrol edilecek güce sahip olmayan Şii yönetimi, zaman içinde güç kazanmasıyla birlikte Kürt Bölgesel

Yönetiminin varlığından rahatsızlık duymaya başladı. Başta bölgesel yönetim kavramına karşı çıkan Sünni Araplar ise, Şii'ler ve Kürtler karşısında dezavantajlı konuma düşmeleri üzerine, kendi bölgesel yönetimlerini kurma taleplerini dillendirir hale geldiler. Her ne kadar kimileri Sünnilerin bu tehditle Bağdat yönetiminden kazanımlar elde etmeye çalıştığını düşünse de Torlak'a göre bu dezavantajlı durumun devam etmesi halinde Sünni Arapların federal yönetime daha sıcak bakıp kendi bölgesel yönetimlerini kurmaları ihtimal dâhilinde. Ayrıca “normalleşme” henüz sağlanamadığı için hiçbir statü verilemeyen Kerkük gibi anlaşmazlık bölgeleri de mevcut. Kısaca Irak'ta birliği sağlayacak anayasal bir zemin olmadığı gibi ayrışmayı tetikleyen birçok sebep var.

“Dış saldırılara karşı koyma gücü olmayan Irak ordusu, iç güvenliği sağlamakta da yetersiz”

4. Güvenlik meselesi: Irak ordusunun hava ve deniz kuvvetlerinden ziyade iç güvenliği sağlamaya odaklı piyade birliklerinden oluştuğunu belirten Torlak, Genelkurmay Başkanı Babekir Zebari'nin “Ordunun 2030 yılına kadar dışarıdan gelecek herhangi bir saldırıya karşı koyabilme gücü yok” sözünü hatırlattı ve şunları söyledi: Irak ordusu sadece dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı zayıf değil, iç güvenliği sağlamakta da yetersiz ve bu zaaf yine ordu içindeki etnik ve mezhepsel ayrılıklara dayanıyor. Ordu içinde bir de “eski subay”-“yeni subay” tartışması var; yeni subaylar eskileri diktatörlükle, eski subaylar ise yenileri İran ajanlığıyla suçluyor. Öte yandan Irak'ta ikili bir ordu yapısı var; bölgesel yönetimin ordusu ile merkezî yönetimin ordusu ileride Kerkük gibi anlaşmazlık bölgelerinde çatışmaya dahi girebilir.

“Başta işgalci sayılan ABD, artık Irak’ın iç meselelerinde hakem konumuna geldi”

5. Çekilme sonrası Irak’ta jeopolitik boşluk meselesi: Amerika’nın Irak’tan çekilmesinin bir jeopolitik boşluk oluşturduğu görüşüne karşılık Torlak, ülkedeki Amerikan Büyükelçiliğinin etkisine işaret ederek, başlarda işgalci güç olarak görülen ABD’nin artık Irak’ın iç meselelerinde hem Sünniler hem Şiiler hem de Kürtler tarafından hakem konumuna çekildiğine dikkat çekti. Diğer yandan Amerikan birliklerinin ülkelerine geri dönmediğini, sadece Bahreyn, Kuveyt ve Suudi Arabistan’a çekildiğini, yani herhangi bir sorun çıkması durumunda çok kısa bir sürede Irak’a geri gelebileceklerini söyledi. Amerikan ordusunun halen Irak’ın hava ve deniz sahasını kontrol ettiğini de hatırlattı.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Ortadoğu’daki jeopolitik dengeleri değerlendirir-

ken iç içe geçmiş üç üçgenden söz eder. Buna göre dış üçgende dengeleyiciler Türkiye-Mısır-İran, iç üçgende dengeleyiciler Suudi Arabistan-Irak-Suriye, en iç üçgende dengeleyiciler ise Ürdün-Filistin-Lübnan’dır. Torlak, Irak’ın ortadaki üçgende yer alan dengeleyici bir unsur olmasının yanında, bir de Basra jeopolitiğinde yer alan üç temel güçten (İran-Irak-beş küçük emirlikle Suudi Arabistan’dan müteşekkil Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleri) birisi olduğunu söyledi. Irak’ın kuruluşundan Amerikan işgaline kadar geçen dönemde garnizon görevi gördüğünü, özellikle 1980’lerden itibaren Körfez İşbirliği Konseyi tarafından İran’a karşı dengeleyici bir unsur olarak kullanıldığını belirtti.

“Amerikan işgaliyle birlikte Irak, İran’ı dengeleyici bir unsur olmaktan çıktı”

Torlak’a göre Irak’ın İran’ı dengeleyici bir unsur olarak kullanılması durumu Ameri-

kan işgaliyle birlikte son bulurken süreç tam tersine döndü. Körfez İşbirliği Konseyi'nin en önemli aktörü olan Suudi Arabistan da Irak'ta İran'a yakın bir yönetimin başa geçmesiyle bu dengenin bozulduğunu hissedip güvenlik stratejisinde değişikliğe gitti. Suudi Arabistan'ın işgal sonrası güvenlik stratejisi ABD'nin bölgede varlığı ve güvenliği sağlaması üzerine kurulu hale geldi. Ancak bu strateji kısa sürdü; ABD'nin Irak'tan çekilmesi ve İran'ın Irak'ta nüfuzunu giderek artırması sonucunda Riyad yönetimi silahlanma yolunu seçti.

Suriye'ye gelince, Irak ile ortak jeopolitiği paylaşımlarına ve Baas Partisi tarafından yönetilmelerine rağmen iki ülke arasında sürekli bir gerilim olageldi ve İran-Irak Savaşı'nda Suriye İran'ın tarafında yer aldı. İşgal sonrası dönemde de iki ülke arasındaki gerilim devam etti ve hatta 2009'daki krizde Türkiye tarafların aralarını bulmaya çalıştı. Ancak "Arap Baharı"yla birlikte Suriye'de başlayan siyasi istikrarsızlık döneminde Irak, İran'ın da etkisiyle, Arap Birliği'nin ekonomik ambargo gibi tekliflerini reddetti ve Şam'ı rahatlatıcı bir tavır izledi. Torlak, yine de ABD'nin baskıları sonucunda Irak'ın son BM Genel Kurulu'nda Suriye'yi kınayan tasarıya evet oyu kullandığını ve mart ayında Irak'ta yapılacak Arap Birliği zirvesine Beşşar Esed'in davet edilmeyeceğini duyurduğunu hatırlatarak konuşmasını sonlandırdı.

"Irak, Türk dış politikasında belirleyici bir unsurdur"

Mesut Özcan, Irak'ın Türk dış politikasındaki yerini ve önemini değerlendirdiği konuşmasına, Irak'ta yaşanan gelişmelerin hem Kürt sorununu hem de Ortadoğu'daki gelişmeleri doğrudan etkilemesi bakımından Türk dış politikasında -özellikle Türkiye'nin Ortadoğu

politikasında- belirleyici bir unsur olageldiğini vurgulayarak başladı. 2003'teki işgal öncesinde yaşanan gelişmelerin Irak siyasetini nasıl etkilediğine değindi. Buna göre, 1 Mart Tezkeresi'nin TBMM'den geçmemesi suretiyle Amerikan askerlerinin Türk toprakları üzerinden Irak'a geçişine izin verilmemesinin hem olumlu hem de olumsuz yansımaları oldu. Daha önce Batı'nın "Truva atı" veya "ileri karakolu" gibi görülen Türkiye, bu tutumuyla artık Amerika'dan bağımsız hareket edebilen bölgesel bir aktör olarak değerlendirilmeye başlandı. Buna mukabil Ankara Irak'taki gelişmelere müdahil olamaz hale geldi. Irak'taki Kürt gruplar Türkiye'nin herhangi bir müdahalesine karşı çıktı. Özellikle 2003-2006 döneminde Irak'ın bölünmesi ihtimaline karşı Türkiye'nin müdahil olamaması Ankara açısından büyük bir handikapı. Tezkere Krizi Türk-Amerikan ilişkilerinde de ciddi sıkıntılara yol açtı. Bütün bu sıkıntılara rağmen Türkiye yeni yapının oluşması noktasında çeşitli girişimlerde bulundu. Irak'taki farklı siyasi aktörleri Türkiye'ye getirerek anayasanın ve seçim kanununun yazılması ve devlet yapısının tesisi noktasında yeniden inşa sürecine etki etmeye çalıştı. Bu çerçevede Türkiye'de yapılan toplantılara Irak'taki bütün etnik veya mezhepsel gruplardan temsilciler katıldı.

"Irak'ın bütünlüğü, hem iç siyasetimiz hem de bölgesel istikrar için önemli"

Bölünmenin çok fazla gündemde olduğu zamanlarda dahi Türkiye'nin sürekli olarak Irak'ın birliğine vurgu yaptığını söyleyen Özcan, Irak'ın birliğinin sadece (Kürt sorunu bağlamında) Türkiye'nin iç siyaseti için değil, bölgedeki istikrarın devamı için de önemli olduğunun altını çizdi. Özcan'a göre ilk başta

federasyona karşı olan Türkiye, süreci çok da etkileyemeyeceğini anlayınca, Irak'ın bölünmemesi ve demokratik bir yapı içerisinde federal bir sistem dahi olsa birliğin sağlanması yönünde bir tavır benimsedi. Bu çerçevede 2005'ten itibaren yavaş yavaş Sünni Arapları daha fazla siyasal sürece angaje etmeye, seçimlere katılma konusunda iknaya çalıştı. Türkiye'nin bu girişimlerinden önce "kaybetmiş olan taraf" psikolojisiyle hareket eden Sünni Arapların bir kısmı öfkeyle siyasal sürecin dışında kalmayı tercih ederken bir kısmı da direnişe katılmıştı.

"Türkiye eğer politikasını Kürt sorunu ve Türkmen ekseninden çıkartmasaydı, tamamen İran etkisinde bir Irak'la karşılaşacaktı"

Soğuk Savaş döneminde ve Saddam Hüseyin zamanında Irak'a çok fazla müdahil olmasa da Türkmenlerin haklarını korumaya dayalı bir siyaset izleyen Türkiye, 2005-2006'dan iti-

baren Türkmen partilerinin seçimlerde iddia ettikleri kadar başarılı olamadıklarını görünce eski politikasından vazgeçip bütün aktörlerle mümkün olduğunca temas kurmaya çalıştı. Kürt bölgesiyle iyi ilişkilerin temelleri de işte bu dönemde atıldı. Türkiye bu dönemde Irak politikasını yavaş yavaş Türkmen ekseninden ve Kürt sorunu bağlamından çıkartarak aşamalı bir şekilde Irak'ın tüm etnik ve mezhepsel gruplarıyla temas kuran bir politikaya dönüştürdü. Özcan'a göre Türkiye eğer politikasını bu şekilde dönüştürmeseydi, tamamen İran etkisinde veya İran'ın etkisine açık bir Irak'la karşı karşıya kalacaktı.

"Etnik veya mezhep temelli Irak siyaseti kaotik bir yapıya sahip"

Özcan, çok uzun yıllar devam eden tek parti/tek adam yönetimi dolayısıyla Irak'ta muhalefet kültürünün oluşmadığına, demokratik kurumlar ile araçların oluşumuna da müsaade edilmediğine değindi. Irak'ın mevcut

siyasi durumunu, siyasi program veya ideolojiden ziyade, etnik veya mezhepsel temelde bir araya gelmiş çok çeşitli partiler, koalisyonlar ve liderlerden oluşan kaotik bir yapıya benzetti. Bu kaotik yapıda ilk başlarda Irak'ı birleştiren bir lider figürü çizen ülkenin mevcut başbakanı Nuri el-Maliki'nin Amerika ve diğer devletler nezdinde destek gördüğünü belirtti. Özcan'a göre Amerikalıların, gelinen noktada bir dizi olumsuzluğa rağmen hâlâ Maliki'ye destek vermesinin en önemli nedeni, diğer aktörlerle mukayese edildiğinde Maliki'nin belli bir zeminde bütün Irak halkını birleştiren veya Irak'ın ihtiyacı olan güçlü lider figürünü temsil eden bir karaktere sahip olması. Mesela Maliki, 2008 yılında direnişin tam anlamıyla kırılması ve istikrarın sağlanması noktasında Şii Sadr grubuna karşı çok ciddi askerî operasyonlar gerçekleştirebilmişti. Sünni grupların direnişinin, Amerika'nın da desteğiyle, belirli bir ölçüye çekilmesi ve Sünnilerin siyasal süreçte dâhil edilmesi sonrasında Maliki daha fazla ön plana çıktı. Bu kaotik yapıda dışlayıcı değil, Iraklıları bir çatı altında birleştirici bir siyaset izleyen Türkiye'nin, Maliki'nin başlangıçtaki kapsayıcı tavrına desteği de gecikmedi.

“2010-2011 döneminde Irak'a en fazla yatırım yapanlar Türklerdi”

Irak ile Türkiye arasında yapılan üst düzey ziyaretlerde samimi bir portre çizildi. Türkiye bu temaslar esnasında birkaç noktayı sürekli gündeme getirdi. Bunların en önemlisi Kuzey Irak kaynaklı güvenlik endişeleriydi. Özcan'a göre Kuzey Irak'ta her ne kadar bir Kürt bölgesi oluşsa ve ciddi bir peşmerge gücü bulunsa da buradaki gruplar, PKK'nın faaliyetlerine karşı Türkiye'yle istenilen ölçüde bir işbirliğine hiçbir zaman girmediler. Ancak özellikle

Başbakan Tayyip Erdoğan'ın Kasım 2007'deki Washington ziyaretinden sonra Amerika ve Türkiye'nin ortak baskısı ile istihbarat paylaşımı ve Kuzey Irak'taki PKK faaliyetlerinin kısıtlanması noktasında ciddi gelişmeler oldu. Türkiye Irak'taki Kürtlerle daha fazla temas kurmaya, Kürt yönetimi de Ankara'nın PKK konusundaki endişelerine daha fazla cevap vermeye başladı. İki taraf arasındaki bu yakınlaşma Türkiye'nin Kuzey Irak'la ilişkilerinde ekonomik araçları daha çok kullanmasının önünü açtı. Özellikle küçük ve orta ölçekli Türk şirketleri Irak'taki etkinliklerini artırırken müteahhitlik firmaları da Kürt bölgesinde ciddi bir inşaat faaliyetine girişti. 2009'da küresel ekonomik kriz sonrasında Türkiye'nin ihracatında bir daralma yaşanmasına rağmen Irak'a olan ihracat o yıl %50 artış gösterdi. 2010-2011 yıllarına geldiğimizde başta Kuzey Irak olmak üzere Irak'ın genelinde en fazla yatırım yapanlar Türklerdi. Irak'ta istikrarın sağlanamadığı dönemde bile THY Bağdat'a uçan birkaç havayolu şirketinden biriydi ki THY'nin Irak'a seferleri sayesinde sadece Türk şirketleri değil birçok Avrupalı şirket de Bağdat'a gidip yatırım yapma imkânı buldu.

“Türkiye'nin seçimlerde el-İrakiye grubunu desteklemesi, Başbakan Maliki ile arasını açtı”

İkili ilişkilerin sadece güvenlik ekseninde şekillenmesini istemeyen Türkiye, bu çerçevede Irak'ın merkezî yönetimiyle Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurarak siyasi, iktisadi ve kültürel işbirliğini daha da derinleştirmek ve diğer alanlara da yayarak kalıcı hale getirmek üzere çeşitli adımlar attı. İki ülke bakanlarının bir araya geldiği ortak bakanlar

kurulu toplantılarında kırkı aşkın anlaşmaya imza kondu. Ancak Maliki ile ilişkilerin zedelediği son dönemde bu toplantılar da akamete uğramış durumda.

Özcan, Irak Başbakanı Nuri el-Maliki ile Türkiye'nin ilişkilerinin bozulmasını, 2010'daki seçimler sırasında Ankara'nın daha kozmopolit ve seküler bir yapıya sahip olan el-İrakiye grubunu belirli ölçülerde desteklemesine ve ardından seçimlerden birinci çıkan el-İrakiye öncülüğünde mezhepsel ve etnik çizgilerden uzak, bütün herkesi içine alan birleştirici bir koalisyon hükümeti kurulması yönünde verdiği çabalara bağladı. Nitekim Maliki, bütün bu süreçte Türkiye'nin el-İrakiye grubunu desteklemesini kendisine karşı alınmış bir tavır olarak değerlendirdi ve seçimlerden yaklaşık bir yıl sonra İran'ın da baskısıyla Irak Ulusal İttifakı ile koalisyon hükümeti kurmasının ardından Türkiye ile ilişkilerine mesafe koymaya çalıştı.

Irak'ın iç yapısını "tek parti döneminden kalma devlet kontrollü bir yapı" olarak tasvir eden Özcan, siyasi istikrar sağlanamadığı için devlet kontrolünün iktisadi ve askerî kurumlar üzerinden kalkmadığını ifade etti. Irak'ta devleti kontrol eden iktidarın muhalefeti çok kolay bir şekilde ortadan kaldıracak bir güce sahip olması nedeniyle Özcan'a göre Irak'taki tüm gruplar iktidarın bir parçası olma peşinde.

"Haşimi krizinin derinleşme ihtimali çok yüksek"

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık el-Haşimi'nin Başbakan Maliki tarafından suçlanması ve tutuklanma girişimlerine karşı kuzeydeki Kürt bölgesine kaçmasından sonra ülkede siyasal ortam daha da gerginleşti ve bu, Bağdat-Ankara ilişkilerini de olumsuz yönde etkiledi. Özcan'a göre Türkiye, tek adamın işin başında olduğu, diğer grupların süreçten dışlandığı bir yapıdan memnun değil ve bu süreçte tüm gruplarla temasını sürdürerek mevcut siyasi sürece etki etmeye çalışıyor. Öte yandan iki dönemdir Irak'ta cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Celal Talabani'nin sağlık sorunları nedeniyle siyasal sürece pek fazla müdahale edememesi Irak için büyük bir handikap; zira bu durum Maliki'nin tek adam portresini güçlendiriyor. Özcan'a göre şu an Irak'taki temel mesele yönetimde denge unsurunun bulunmaması. Öte yandan "Arap Baharı" sürecinde Ortadoğu'da yaşanan katolik ortamda herkesin dikkati diğer ülkelere yoğunlaşmış durumda ve bu nedenle Irak'taki sorunlar pek gündeme gelemiyor. Böyle bir ortamda, Özcan'a göre, hem Haşimi krizinin hem de Irak içi gerilimlerin derinleşme ihtimali çok yüksek.

Bu önemli paneli merak edenler, aşağıdaki linke yüklenen videodan izleyebilirler:

http://bisav.org.tr/merkez.aspx?module=panelayrinti&menuID=6_6&merkezid=6&panelid=49&icerikid=21

KİTAP-MAKALE SUNUMLARI

17 Mart 2012

İncirlik Üssü: ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye

Selin M. Bölme

Değerlendirme: Harun Küçükcaladağlı

Selin Bölme, Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde lisans eğitimi aldı. Aynı üniversitenin Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde İsrail dış politikası üzerine yüksek lisans yaptı. Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı'nda "ABD'nin Üs Politikası ve Türkiye: Kuruluşundan Bugüne İncirlik Üssü" başlıklı tez ile doktorasını tamamladı. Kuruluşundan bu yana SETA'da araştırmacı olarak çalışıyor.

“Ortadoğu krizlerindeki misyonu ve ABD’nin geniş imtiyazları sebebiyle İncirlik, Amerikan karşıtlığının sembolü oldu”

K

üresel Araştırmalar Merkezi’nin uzun bir aradan sonra yeniden başlattığı “Kitap-Makale Sunumları” programında SETA araştırmacılarından Dr. Selin Bölme ile *İncirlik Üssü: ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye* (İletişim, 2012) başlıklı kitabı üzerine konuştuk.

“İncirlik Üssü hakkında çokça konuşulup yazılsa da hiçbir akademik çalışma yoktu”

Bölme ilk olarak kitabın ortaya çıkış sürecini katılımcılarla paylaştı. Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı’nda hazırladığı “ABD’nin Üs Politikası ve Türkiye: Kuruluşundan Bugüne İncirlik Üssü” başlıklı doktora tezinin kısaltılmış hali olan bu kitabın macerası, doktora sürecinin macerası ile büyük ölçüde aynı. Tez konusuna karar verme süreciy-

le başlayan bu macera, yazara Türkiye ve Amerika’daki arşivlerde yaptığı taramalar sırasında karşılaştığı zorluklar, tez yazım ve savunma sürecinde ve nihayet kitaplaşma döneminde yaşadıklarıyla farklı bir deneyim kazandırmış. Tez konusunu belirlerken popüler konulardan uzak durmaya çalışan Bölme, siyasi tarihi kendine çalışma alanı olarak belirlemiş; daha özelde ise hakkında çokça konuşulan ve yazılan ancak hiçbir akademik çalışma bulunmayan İncirlik Üssü’nü seçmiş. Ancak bu kendisi için bir dezavantaja dönüşmüş ve kaynak bulmada sorunlar yaşamış. Türkiye’de Dışişleri Bakanlığının arşivleri kapalı olduğu için konuyla ilgili yazışmalara ulaşamayan yazar, ABD’deki Ulusal Arşivin büyük ölçüde açık olması sayesinde tezinde önemli bir boşluğu doldurabilmiş. Buradaki belgeler sadece Amerikan makamlarının kendi iç yazışmalarını değil, Türk makamları tarafından gönderilen karşı yazışmaları ve elçilik raporlarını da içerdiği için Türkiye’de ulaşamadığı bazı belgelere ABD’de ulaşarak önemli ayrıntılar yakalayabilmiş.

“Amerikan üsleri, sadece stratejik ve askerî değil, siyasi rolüyle de buldukları bölgelerde etkili”

Bölme sunumunun devamında kitabın temel tezi olan Amerikan üslerinin sadece stratejik ve

askerî güvenlik amacıyla değil, süreç içinde değişen siyasi rolüyle de buldukları bölgelerde etkili olduğu, İncirlik Üssü'nün de Türkiye'deki Amerikan karşıtlığının bir sembolü haline gelip dış politika tartışmalarında önemli bir faktör olduğu iddiasını tartışmaya açtı. Tezinin teorik kısmını Robert W. Cox'un "hegemonya" kavramı çerçevesinde yazdığını belirten Bölme, bu tercihini de şu şekilde açıkladı: "Askerî üslerin varlık sebebi, literatürde genel olarak realist ve jeopolitik teoriler üzerinden açıklanıyor. Ancak dünya egemenliğini elde etmenin belli bölgelere hâkim olmaktan geçtiği formülü üzerine kurulu olan bu teoriler, davranışın kendisini tarif ederken nedenini açıklamıyor. Devletlerarası ilişkiler askerî stratejilere indirgenirken, bu yolla kurulan hâkimiyet ise sorgulanmıyor. Cox'un yaklaşımı ile bu zaaf aşularak askerî üsler sadece askerî stratejinin bir parçası olarak değil, ABD'nin dünya üzerindeki hegemonyasını taşıyan ve yürüten kurumsal yapılardan biri olarak değerlendirilebilir."

“İncirlik, hukuki statüsü itibarıyla bir Amerikan üssü değil, Türkiye'ye ait bir üstür”

Buradan İncirlik Üssü'ne geçen Bölme, öncelikle üssün hukuki statüsünü açıklığa kavuşturdu. Bugünkü statüsüyle İncirlik'in NATO savunma planları kapsamında, ABD ile imzalanan Savunma ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması (SEİA) ile belirlenen koşullar çerçevesinde, BM ve NATO amaçlarına uygun olarak ABD'nin kullanımına tahsis edilmiş Türk Silahlı Kuvvetlerine ait bir hava üssü olduğunu belirtti. Bölme üssün statüsünü şu şekilde özetledi: "Başlangıçta, Türkiye'nin NATO'ya üye olmak için yoğun bir çaba gösterdiği dönemde kurulan İncirlik Üssü, örgüt üyeliğine paralel olarak NATO amaçları doğrultusunda ABD'nin kullanımına açıldı. O dönemdeki anlaşmalara göre 1954'te Türk Silahlı Kuvvetlerine devrinden itibaren İncirlik, Türkiye'ye ait bir üstü ve hiç-

bir zaman hukuki statüsü itibarıyla bir Amerikan üssü olmadı. Ancak Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Türkiye'nin yaşadığı Sovyet korkusu ve Batı ittifakı tarafından kabul görme arzusu, üssün Türkiye ile ABD arasındaki anlaşmaları zorlayan bir biçimde kullanılmasını beraberinde getirdi. Öyle ki Soğuk Savaş boyunca istihbarat ve eğitim dışında hiçbir NATO faaliyetinde kullanılmayan üs, ABD'nin Ortadoğu krizlerine müdahaleleri ile özdeşleşti. Örneğin İncirlik, 1958'deki iç savaş sırasında Lübnan'ın bombalanmasında, 1970'teki Kara Eylül olaylarında Ürdün'e silah sevkiyatında, 1967 ve 1973 Arap-İsrail savaşlarında acil inişlerde, İran Devrimi'nde Amerikan vatandaşlarının ülkeden çıkarılmasında kullanıldı. ABD'nin sahip olduğu geniş imtiyazlar ve Türkiye'nin sınırlı kontrolü İncirlik'in Amerikan üssü olarak nitelendirilmesine yol açtı.”

1960'larla birlikte Amerikan üslerinin dünya çapında sorgulanmaya başladığını belirten yazar, bunun sebeplerini de şu şekilde sıraladı: (i) Üslerin bulunduğu ülkelerde genel bir iktisadi toparlanmanın yaşanması ve ABD'nin hamiliğine ihtiyacın azalması, (ii) Amerikan askerlerinin buldukları ülkelerde karışıklı adli olaylar nedeniyle kamuoylarında ciddi bir öfkenin birikmesi, (iii) Vietnam Savaşı ile birlikte Amerikan politikalarının sorgulanmaya başlanması, (iv) dünyada sol akımların yükselişe geçmesi, egemenlik ve özgürlük söylemlerinin dünya kamuoyunda destek bulması. İşte bu sebeplerle yükselen Amerikan karşıtlığı, Bölme'ye göre, ABD'nin hegemonyasının sembolü olan üslere de yöneldi. Türkiye'deki İncirlik, gerek Ortadoğu krizlerindeki misyonu gerekse ABD'nin sahip olduğu geniş imtiyazlar

sebebiyle dönemin en çok tepki çeken üssü haline geldi ve Türkiye'deki Amerikan karşıtlığının da sembollerinden biri oldu.

“İran meselesinde ABD İncirlik'i kullanmak isterse Türkiye ile karşı karşıya gelebilir”

Selin Bölme'nin sunumunun ardından dinleyicilerden gelen sorularla konu daha da derinlemesine tartışmaya açıldı. Bir soru üzerine Bölme, bugün ABD'nin kullandığı dünyadaki en büyük on üç üs arasında yer alan İncirlik'in yakın gelecekte de önemini koruyacağını söyledi. Zira Bölme'ye göre Orta Asya ve Ortadoğu'da Amerikan kuvvetlerine açık en büyük hava üssü olan İncirlik, Afganistan ve Irak işgalinin yanı sıra “Arap Baharı” ile ortaya çıkan istikrarsızlık ortamında önemini korumaya devam ediyor.

Üssün Türk-Amerikan ilişkilerine etkisi konusundaki bir soruyu Bölme'nin verdiği cevap da önemliydi: “Bölgede yaşanan son olaylarda Türkiye ile ABD'nin izledikleri politikaların uyumlu olması nedeniyle şimdilik ciddi bir karşı karşıya gelme durumu söz konusu değil. Ancak önümüzdeki dönemde bölgedeki istikrarsız yapının devam etmesi durumunda, özellikle de İran meselesinde, ABD İncirlik'i kullanmak isteyebilir ki bu durumda tıpkı 2003'teki Irak müdahalesi sırasında olduğu gibi Türkiye ile karşı karşıya gelebilir.” Program dinleyicilerden çalışmanın teorik zemini, üssün hukuki statüsü, “Arap Baharı” ve ABD'nin Ortadoğu politikası üzerine gelen sorular ve katkılarla sona erdi.

AVRASYA KONUŞMALARI - 4

28 Mart 2012

Rusya Seçimleri: Putinli Yıllara Devam

İlyas Kamalov • Vügar İmanov
Muzaffer Şenel

Değerlendirme: Abdullah Ayasun

İlyas Kamalov SSCB'de doğdu. 2001'de Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisansını, 2003'te "Altın Orda-İlhanlı Münasebetleri" başlıklı tezle yüksek lisansını ve 2008'de "Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi" başlıklı tezle doktorasını tamamladı. 2012'de doçent oldu. Çok iyi derecede Rusça, Türkçe ve İngilizcenin yanı sıra orta derecede Farsça bilen Tatar uyruklu Kamalov, 2004-2008 yılları arasında Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM)'nde Rusya-Ukrayna Masasında görev aldı. 2009'dan bu yana Türk Tarih Kurumu'nda uzman ve Ortadoğu Stratejik Araştırmaları Merkezi (ORSAM)'nde danışman olarak görev yapıyor. Yayınlanmış bazı kitapları şunlardır: *Moğolların Kafkasya Politikası* (Kaknüs Yayınları, 2003), *Putin'in Rusya'sı: KGB'den Devlet Başkanlığı'na* (Kaknüs Yayınları, 2004), *Avrasya Fatih Tatarlar* (Kaknüs Yayınları, 2007), *Moskova'nın Rövanşı: Putin Dönemi Rus Dış Politikası* (Yeditepe Yayınları, 2008), *Altın Orda ve Rusya: Rusya Üzerindeki Türk-Tatar Etkisi* (Ötüken Yayınları, 2009), *Avrasya Türkologları Sözlüğü. I. Cilt - I. Kitap: Rusya Türkologları* (A. Kolesnikov ile birlikte, TTK Yayınları, 2011).

Vügar İmanov Azerbaycan'da doğdu. Lisansını İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde, yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde ve doktorasını Marmara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamladı. Hâlihazırda İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesidir. *Ali Merdan Topçubaşı (1865-1934)* (Boğaziçi Üniversitesi, 2003), *Azerbaycan-Osmanlı İlişkileri (1918)* (Boğaziçi Üniversitesi, 2006) ve *Avrasyacılık: Rusya'nın Kimlik Arayışı* (Küre, 2008) adlı üç telif kitabının yanı sıra, *Rus Jeopolitiği: Avrasyacı Yaklaşım* (Küre, 6. baskı, 2010) ve *Avrupa ve Beşeriyet* (Küre, 2012) başlıklı Rusçadan tercüme iki kitabı bulunuyor.

Muzaffer Şenel Afyon'da doğdu. Lisansını KKTC Yakın Doğu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde burslu olarak tamamladı. Yüksek lisans derecesini Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü'nden "European Union Politics towards the Middle East since 1980" başlıklı teziyle aldı. Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Macaristan, Polonya ve İngiltere'de misafir araştırmacı olarak bulundu. Hâlihazırda İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde olup Modern Türkiye Çalışmaları Merkezi'nin de müdür yardımcılığını yürütüyor. *Anlayış* dergisinde AB, Türk dış politikası ve Kıbrıs üzerine yazılar kaleme alan Şenel'in çeşitli kitap ve dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunuyor. Sadık Ünay ile birlikte derledikleri *Global Orders and Civilizations: Perspectives from History, Philosophy and International Relations* (Nova Science Publications, 2009) ve Mesut Özcan ile birlikte derledikleri *Modernite ve Dünya Düzen(ler)i* (Klasik Yayınları, 2010) adlı iki kitap çalışması mevcut.

“Post-emperyal sendrom yaşayan Rusya, Putin’le siyasi birliğini, iktisadi kalkınmasını ve uluslararası güç konsolidasyonu sağlamak istiyor”

4

Mart’ta yapılan devlet başkanlığı seçimlerinin, Soğuk Savaş’ın üzerinden yirmi yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen post-emperyal sendromu henüz üzerinden atamayan eski süper güç Rusya için normal bir seçimden daha fazla anlam içerdiği söylenebilir. Hele de küresel ekonomik krizin etkisiyle dünyada ve “Arap Baharı” ile birlikte Ortadoğu’da taşların yerinden oynadığı, buna mukabil Rusya’nın uluslararası sistemdeki konumunu güçlendirmeye çalıştığı bir dönemde.

“Avrasya Konuşmaları” toplantı dizisinin dördüncüsünde Küresel Araştırmalar Merkezi, böylesi bir ortamda yapılan devlet başkanlığı seçimlerini, bunun Rusya’nın iç ve dış politikası ile Türk-Rus ilişkilerine muhtemel

etkilerini tartışmaya açtı. Bu bağlamda Avrasyacılık üzerine yaptığı çalışmalarından tanıdığımız İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Vügar İmanov, Türk Tarih Kurumu Uzmanı ve ORSAM Avrasya Danışmanı Doç. Dr. İlyas Kamalov ve son seçimleri AGİT gözlemcisi olarak yerinde takip eden İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nden Muzaffer Şenel konuyla ilgili bilgilerini ve gözlemlerini bizimle paylaştılar.

“Seçimin galibi önceden belliydi; Putin’in karşısında ciddi bir alternatif yoktu”

SSCB’nin yıkılmasından bu yana Rusya’da altıncı devlet başkanlığı seçiminin yapıldığını ifade eden **İlyas Kamalov**, öncelikle bunların ortak özelliklerini değerlendirdi: **(i)** Seçim sonuçlarının önceden belli olması (İkinci tura kalan 1996 seçimleri tek istisnadır), **(ii)** katılımın genelde %65-70 civarında seyretmesi (Tek istisnası, SSCB yıkıldıktan sonra halkın ilk defa seçme ve seçilme hakkını kullanması nedeniyle çok büyük ilgi gösterdiği 1991 seçimleridir), **(iii)** genelde aynı isimlerin aday olması

ve siyasetin aynı kişiler etrafında dönmesi, (iv) seçimlere gittikçe daha az sayıda adayın katılımı (2000 seçimlerine on bir aday katılırken 2012 seçimlerinde sadece beş aday yarıştı).

Kamalov'a göre, 2012 seçimlerinin galibi önceden belliydi. Zira Putin'in karşısında ciddi bir alternatif yoktu. Adaylardan Adil Rusya Partisi lideri Sergey Mironov, Kremlin'e yakın bir isim; Putin, eğer partisi Birleşik Rusya ile başarısız olsaydı bu partiye geçecekti. Aşırı milliyetçi ve Türk karşıtı duruşuyla bilinen ve zaman zaman Türklerin Sibiryaya sürülmesinden dem vuran Liberal Demokratik Parti lideri Vladimir Jirinovski de Kremlin'e yakın bir isim ve parlamento çalışmalarında genel olarak Putin'in partisini destekliyor. SSCB yıkılınca hızla zenginleşen bir oligark olan bağımsız aday Mikhail Prokhorov ise rejime itaatkârıyla bilinen bir isim; Putin'e rakipliği söz konusu olmadığı gibi onu Kremlin'in aday gösterdiği söyleniyor. Putin karşısındaki tek muhalif aday Komünist Parti lideri Gennadi Zyuganov'du; ancak %17'lik oy oranıyla yarışı kazanabilmesi zaten mümkün değildi.

“Putin'in oy oranı Çeçenistan'da %99,76, İnguşetya'da %91, Moskova'da ise %46 idi”

Kamalov seçimin dikkat çekici bir başka sonucuna da değindi. Rusya Federasyonu'na bağlı cumhuriyetlerde hem seçime katılım oranının hem de Putin'e verilen oyların yüksekliği. Mesela seçime katılım oranı Çeçenistan ve Başkurdistan'da %95'lerde iken Moskova'da %50'nin altına indi. Yine Putin geçerli oyların Çeçenistan'da %99,76'sını, İnguşetya'da %91'ini, Tataristan'da %82'sini, Moskova'da ise %46'sını aldı. Kamalov'a göre bunun iki temel nedeni var: (i) Bu bölgelerde seçime katılımın zorunlu olması, (ii) oranların düşük olması halinde Kremlin tarafından cezalandırılma korkusu.

“Putin, halkın gözünde hâlâ bir kurtarıcı, ülkeyi parçalanmaktan kurtaran karizmatik bir lider”

Kamalov'a göre, Putin'e oy verilmesinin temel sebebi, insanların Yeltsin dönemine tekrar dönmek istememesi. Putin, halkın gözünde hâlâ bir kurtarıcı, ülkeyi parçalanmaktan kurtaran karizmatik bir lider. Popülerliğinin ve başarısının ardında onun döneminde maaşların düzgün ödenmesi, işsizlik sorununun kısmen çözülmesi, cumhuriyetlerin merkeze bağlılığının artırılması, dış borçların ödenmesi ve daha bağımsız bir dış politika takip edilmesi bulunuyor.

“Protestolar Putin'in artık dokunulmaz olmadığını gösterdi”

Devlet başkanlığı seçimleri öncesi başlayan ve “Acaba ‘Arap Baharı’ kuzeye doğru kayıyor mu?” sorusunu akla getiren protesto gösterilerine gelince, Kamalov bunun çok kısa sürdüğünü, ancak gösterilerle birlikte Putin'in artık dokunulmaz olmadığını anlaşıldığını belirtti. Yeni dönemde Putin'in muhaliflerin görüşlerine daha çok önem vereceği beklentisini dile getirdi.

Seçim süreciyle ilgili bu değerlendirmelerin ardından Kamalov, Putin'in yeni dönemde nasıl bir iç politika izleyebileceğine dair öngörülerini de paylaştı. Buna göre, (i) Yeltsin döneminde Rusya Federasyonu'na bağlı cumhuriyetlere verilen hakları 2000'li yıllarda geri almaya başlayan Putin, merkeziyetçi politikasını sürdürecektir. (ii) Seçim öncesi vaatlerine paralel olarak ekonomiyi düzeltmeye çalışacak; ancak bu konudaki başarısı tamamen enerji fiyatlarının seyrine bağlı. (iii) Seçim sürecindeki protestoları da dikkate alarak demokratikleşme yolunda sınırlı da olsa bazı adımlar atacak, daha özgür medya ve barajın düşürülmesi gibi. (iv) Din meselesin-

de gerilimlere yol açacak çeşitli adımlar atabilir. Özellikle okullarda din eğitimi meselesi Moskova ile ona bağlı cumhuriyetleri, Hıristiyanlar ile Müslümanları karşı karşıya getirebilir.

“Putin sadece ‘halkın adamı’ değil, güvenlik bürokrasi ve elitin de temsilcisi konumunda”

Vügar İmanov da benzer şekilde Rusya'da zengin bir demokrasi deneyimi ve pratiğinden söz edilemeyeceğini belirtti ve Putin'in seçim başarısının sebeplerini sıraladı: (i) Alternatifsizliği, (ii) seçim kampanyasını “halkın adamı” imajı üzerine kurması, (iii) sadece halkın adamı değil, aynı zamanda Rusya'da güvenlik bürokrasi ve eliti olarak adlandırılan bir zümrünün, yani derin devletin de temsilcisi konumunda olması, (iv) kamu imkânlarından sonuna kadar faydalanması, (v) genelde devlet kontrolünde olan medyanın Putin'in başarılarını merkeze alması. İmanov, Müslümanların yoğun olarak yaşadıkları Kafkas Cumhuriyetlerinde Putin'in çok yüksek oranda oy almasının Rusya'daki siyasi sistemden kaynaklandığını vurguladı: “Cumhuriyet ekonomileri merkezî bütçe ile eklemlenmiş durumda ve federal bütçeden pay alıyorlar. Pastadan alınan pay, merkezle olan ilişkinin rengine ve seyrine göre değişebiliyor. İşte bu durum, bir sonraki dönemde iktidara gelme ihtimali yüksek olan bir adayın neden desteklendiğini açıklıyor.”

“Medvedev artık tükendi, elit içinde etkisi kalmadı”

Putin ile Medvedev arasında halef-selef ilişkisi olsa da İmanov'a göre bir önceki dö-

neme Medvedev dönemi denemez; zira ipler Devlet Başkanı Medvedev'in değil, tamamen Başbakan Putin'in elindeydi. İmanov, Rusya'da kişiler değişse de sistemi dönüştüremedikleri görüşünde. Medvedev'in artık tükendiğini, elit içinde etkisi kalmadığını, başbakan olsa bile etkin pozisyonda olamayacağını düşünüyor.

İmanov'a göre yeni dönemde Putin'i bekleyen birçok mesele var: tıkanmış olan iktisadi yapı, sistemik bir sorun haline dönüşen yolsuzluk, zengin-fakir uçurumunun artması, işsizlikle mücadele, cumhuriyetlerle siyasi entegrasyon ve konsolidasyonun sağlanması, demokratik reformların yapılması, sivil toplum beklentilerinin bir ölçüde karşılanması, hızla yaşlanan nüfus, Slav olmayan nüfusun artması, aşırı milliyetçiliğin yükselişi, eğitilmiş nüfusun Rusya'yı terk etmesi yani beyin göçü vs.

“Putin, yakın çevresinden kurtulmadığı takdirde reformların başarıya ulaşması çok zor”

İmanov, Putin'in seçim kampanyasında geliştirdiği söyleme de dikkat çekti. Buna göre, sürekli 1990'lar ile 2000'leri kıyaslayarak, kendisinin Rusya'yı batmaktan kurtardığını ileri sürdü. Son dönemde belirginleşen iktisadi meselelere temas etmek yerine dış politika ağırlıklı bir söylem geliştiren Putin, Rusya'ya eski ihtişamını geri kazandırma vaadinde bulundu. Bu bağlamda seçim kampanyasında uluslararası arenada söz sahibi bir Rusya söylemi merkezî bir yer tutarken Avrasya Birliği ise sunulan diğer önemli vaatlerdendi.

Rusya 2000'lerde Kazakistan ve Beyaz Rusya'nın katılımıyla Avrasya Birliğine giden yolda önemli bir aşama olarak telakki ettiği “gümrük birliği” projesini hayata geçirdi. Yakın çevrede güçlendikten sonra Sovyetler Birliği'ni canlandırma ve böylece uluslararası alanda daha fazla söz sahibi olma hayali kuran Rusya'nın asıl amacı, Ukrayna'yı bu birliğe dâhil etmek ve böylece bu ülkenin AB ile ilişkisini zayıflatmak. İmanov'a göre Putin, Avrasya Birliği projesini 2018 sonrası iktidarda kalmak

için kullanıyor. İlyas Kamalov ise bu projeyi gerçekçi bulmuyor. Rus politik mekanizmasında sistemik düzeyde bir dönüşüm ve siyasal kadrolarda bir yenilenme olmadığı müddetçe Putin'in planlarının gerçekleşmeyeceği iddiasında. Kamalov'a göre Putin tarihî bir açmazla karşı karşıya; çevresindeki yakın daireden radikal bir kararla kurtulmadığı takdirde, reformların başarıya ulaşması oldukça zor.

“Oy kullanımında problem yoktu; asıl mesele oyları kimlerin, ne şekilde saydığıydı”

İlk defa 2011'deki parlamento seçimlerinde AGİT gözlemcilerine kapılarını açan Rusya'ya 2012 başkanlık seçimlerinde gözlemci olarak giden **Muzaffer Şenel**, konuşmasının başında Rusya'nın dünya topraklarının yedide birini kapsayan devasa bir coğrafyaya sahip olduğunu ve 143 milyon nüfuslu ülkede 110 milyon kayıtlı seçmen bulunduğunu hatırlattı. Seçim usulsüzlüğü iddiaları hakkında Şenel özetle şunu söyledi: “Oy kullanımında problem olduğunu zannetmiyorum, asıl mesele oyları kimlerin ve ne şekilde saydığıydı. Bütün kamu kuruluşlarının ve resmî unsurların Putin için mobilize edildiği bir gerçek. Sandıklarda görevli 1 milyon kişinin %80'i devlet memuruydu.”

Şenel'e göre, Putin'e oy verenlerin çoğu, onun dağılmanın ve çöküşün eşliğinde olan ülkeyi yeniden ayağa kaldırdığı görüşünde. Yaşlılar ise çoğunlukla Komünist Parti'ye oy veriyor; zira kapitalizme sorunlu geçiş, devlet himayesine ve desteğine alışkın yaşlı kesimin sosyoekonomik sorunlarını derinleştirmiş durumda.

“Rusya'da yeni yeni serpilen bir sivil toplumdun söz etmek mümkün”

Şenel'e göre Rusya'da yeni yeni serpilen bir sivil toplumdun söz etmek mümkün. Nitekim seçim öncesi ve sonrası, pek alışık olmadığı-mız protesto gösterilerine katılımın nispeten büyüklüğü bunu kanıtıyor. Bu gösterilere katılan kesimlerin ortak özellikleri irdelendiğinde, Şenel'in işaret ettiği üzere, üniversite mezunu, dünya ile entegre, yolsuzluk, nepotizm, muhalefetsizlik ve sistemin tıkanıklığı karşısında hayal kırıklığına uğrayan yeni bir muhalif nesil karşımıza çıkıyor. Ancak bu kesimin etkileri oldukça sınırlı ve siyasal anlamda temsiliyeti zayıf.

“Rusya'yı içeride kontrollü bir serbestiyet, dışarıda ise daha sert bir politika bekliyor”

Rusya'da halkın ve entelektüel kesimin de nabzını tutan Şenel, yönelttiği “Önümüzdeki dönemde Rusya'nın geleceğini neler belirleyecek?” sorusuna verilen cevaplardan hareketle şunları söyledi: “Post-emperyal sendrom yaşayan Rusya, (i) uluslararası sistemde güç konsolidasyonunda stratejik bir birikim yapma derdinde. (ii) Ekonomik kalkınma, yani hammadde ve enerji bağımlı ekonomiden know-how eksenli bir ekonomiye geçiş şart (zira eski yapı en fazla yirmi yıl daha sürebilir). (iii) Siyasi birliğin, iç güç konsolidasyonun sağlanması (Rusların deyimiyle, merkezde kendilerinin olması, diğerlerinin ise ona “zincirlenecekleri” ve hiçbir şekilde Rusya'dan ayrılamayacakları bir duruma getirilmesi) isteniyor. İşte bu

bakımlardan Putin halkın büyük desteğini kazanıyor. Ancak Putin'in bunları ne ölçüde başarabileceği birer soru işareti. Yine de önümüzdeki dönemde içeride daha liberal (kontrollü bir serbestiyet), dışarıda ise daha sert bir politika bekliyor Rusya'yı diyebiliriz.”

“Rusya, Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya'daki çok küçük bir adımını bile kıskançlıkla karşılıyor”

Zamanın su gibi aktığı ve katılımcıların yoğun ilgisine mazhar olan bu toplantı, uzunca bir soru-cevap faslıyla sona erdi. Bu kısımdan özellikle Türkiye-Rusya ilişkilerine dair görüşleri aktarmakta fayda var. Kamalov, Türkiye ve Rusya'nın, Ortadoğu ve Balkanlar'dan ziyade, Orta Asya ve Kafkasya'da karşı karşıya olduğunu düşünüyor. Ancak iki ülke farklı fikirlerini ve pozisyonlarını bir çatışmaya dönüştürmemeye özen gösteriyor. Mevcut statükonun devamı muhtemel bir krizi önüyor. Türkiye eğer ileride Orta Asya ve Kafkasya'da aktif bir siyaset izlerse ilişkilerde gerginlik yaşanabilir. Zira Rusya, bu bölgelerde Türkiye'nin çok küçük bir adımını bile kıskançlıkla karşılıyor ve

Ankara'yı yeni-Osmanlıcı bir politika izlemekle suçluyor. Kamalov'a göre 2010 ve 2011 yılı Türk-Rus ilişkileri açısından çok önemliydi. Vizelerin kaldırılması, Mersin'e inşa edilecek nükleer santral ihalesinin Ruslara verilmesi ve enerji konusunda birçok ortak projenin hayata geçirilmesiyle ilişkilerde geri döndürülemez adımlar atıldı. Bunlar mevcut birtakım problemleri ilişkilere zarar vermeden çözmeye isteğinin de birer işaretiydi.

İkili ilişkileri olumsuz etkileme ihtimali bulunan Füze Kalkanı Krizi konusunda Kamalov, Türkiye'ye NATO radar üssü kurulmasının Rusya'da tedirginlik ve rahatsız yarattığına, ancak Rus politikacıların Avrupa ve Amerika'yı çok sert ifadelerle eleştirmelerine karşın, Türkiye'ye yönelik böyle bir diplomatik dil kullanmadıklarına dikkat çekti. Üssün Rusya tarafından kendisine yönelik bir hamle olarak yorumlandığını belirten Şenel ise bu konuda ilginç bir ayrıntıyı dile getirdi: “Kürecik'teki radar üssü, NATO'nun Rusya ile imzaladığı AKKA Antlaşması sınırları dışında kalıyor. Dolayısıyla Rusya'nın güç dengesinin bozulduğu argümanına karşı Batı, biz antlaşmaya sadık kalarak bunu inşa ediyoruz diyor.”

AVRASYA KONUŞMALARI 5

10 Nisan 2012

“Arap Baharı” Sürecinde Rusya'nın Ortadoğu Politikası Aleksandr Sotniçenko

Değerlendirme: Özgür Dikmen

Aleksandr Sotniçenko, lisans eğitimini Petersburg Devlet Üniversitesi Doğu Çalışmaları Fakültesi'nde aldı. Aynı üniversitede “Osmanlı İmparatorluğu'nda Jeopolitik Mekânın Evrimi (1839-1908)” başlıklı doktora tezini 2003'te tamamladı. Hâlihazırda Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi mensubu olan Doç. Dr. Sotniçenko, aynı zamanda Çağdaş Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nin müdür yardımcılığı görevini yürütüyor. Rus basınında sık sık yorumları yayınlanan Sotniçenko'nun akademik ilgi alanları arasında Türkiye, Ortadoğu, Kafkaslar, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu, Avrasyacılık, din ve siyaset, Hıristiyanlık ve İslam'da heterodoks akımlar bulunuyor.

“Rusya son günlerine kadar Esed rejimine destek verecektir”

A

vrasya Konuşmalarının beşincisinde Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesi Öğretim Üyesi Türkolog Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko, Rusya'nın “Arap Baharı”na bakışına dair bir konuşma yaptı.

“Türkiye’de ve Ortadoğu’da postmodern dönem yaşanıyor; modern ideolojiler ve liderler miadını doldurdu”

Sotniçenko, Rus elitinin ve entelektüellerinin “Arap Baharı”na bakışını daha iyi ortaya koyabilmek için konuşmasının başında üçlü bir dönemlendirmeye başvurdu: (i) Batı etkisinin Rusya’ya henüz ulaşmadığı “modern öncesi dönem”; (ii) Aydınlanma ile başlayıp 20. yüzyılın sonlarına dek süren ve liberalizm, komünizm ve milliyetçilik ideolojilerinin damgasını vurduğu “modern dönem” - ki 20. yüzyılın sonuna doğru komünizm ve milliyetçilik etkisini yitirirken liberalizm hâlâ etkiliydi; (iii) 20. yüzyılın sonuyla başlayan ve mahiyetini tam da bilemediğimiz “postmodern dönem” - ki bu yeni süreç modernliğin ve liberalizmin değerlerine sarsıcı bir etki yaptı. Sotniçenko bu noktada dini örnek gösterdi. Modernleş-

meyle birlikte din ve gelenek baskı altında tutulurken postmodern dönemle birlikte dinin yeniden gündeme geldiğini belirtti ve ekledi: “Postmodernizm Tanrı’nın rövanşıdır; çünkü modernite dini ortadan kaldırmak isterken postmodernlik onu yeniden gündeme getirdi.”

Bu noktadan hareketle Türkiye’de ve Ortadoğu’da postmodern dönemin yaşandığını belirten Sotniçenko’ya göre, bu yeni dönem AK Parti’nin iktidar olmasıyla 2002’de başladı ve bir kırılma yaşandı. Zira önceki dönemde iktidara gelen siyasi partiler ve aktörler oldukça modern ve laik iken son on senedir Türkiye’de din, siyaset ve gelişme bir arada yaşanıyor. Ortadoğu’ya gelince, “Arap Baharı”yla birlikte halkların karşı çıktığı liderlerin 20. yüzyıldan kalma modern liderler olduğunu belirten Sotniçenko, benimsedikleri sosyalist, milliyetçi ve pan-Arap görüşlerin zaten 20. yüzyılın sonunda geçerliliğini yitirdiğini vurguladı. Bu sebeple “Arap Baharı”nın postmodern dönem bağlamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtti. Yaşananların her ne kadar liberalleşme bağlamında modern bir yüzü olsa da sürecin postmodernliğini dinin toplumsal düzlemde yeniden yükselişe geçmesine bağladı.

“Yönetici elitin Batı’ya yönelme çabasına Rus halkı tepkili”

Bu girizgâhın ardından Rusya’daki iç dengeleri anlamamız için geriye dönük olarak sürece bakan Sotniçenko, komünizmin yıkılmasının akabinde özellikle 1991-94 döneminde Rusya’da elitlerin ağırlıklı olarak liberalizmi

ve Batıcılığı benimsendiğini ve siyasal alanda Batı'yla iyi ilişkilerin sürdürülmesini desteklediğini, ama Rus halkının Batıcılık düşüncesini sevmediğini ifade etti. Nitekim Rusya'daki Levada Merkezi'nin yıllardır yaptığı kamuoyu araştırmalarının 2011 sonucuna göre, halkın %10'u ülkesini Avrupa'nın, %6'sı da Asya'nın bir parçası olarak görüyor; %74'lük kesim ise Rusya'yı ikisinden de bağımsız bir Avrasya ülkesi olarak kabul ediyor ve yeni liberal yapıyı benimsemiyor. Sotniçenko işte bu durumu, 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda yönetici elitin Batı'ya yönelme çabasına karşı halkın tepkisiyle ortaya çıkan gerilime benzetti.

“Putin, Ortadoğu'dakiler gibi, modern dönemden kalma milliyetçi ve laik bir lider”

Bu çerçeveden hareketle Sotniçenko “Arap Baharı”na yönelik yönetici elitler bazında iki farklı bakış açısı olduğunu belirtti: “Vladimir Putin, modern dönemden kalma milliyetçi ve laik bir lider; tıpkı Mısır ile Libya'nın devrik liderleri Hüsnü Mübarek ve Muammer Kaddafi ile Suriye Cumhurbaşkanı Beşşar Esed gibi. Mevcut Rus eliti de Putin'le benzer bir arka

plana sahip. Diğer yanda liberal bir elit kadro var; Dmitri Medvedev ve arkadaşlarının yüzü tamamen Avrupa'ya dönük. Bu kesim 'Arap Baharı'nın etkilerinin Rusya'ya da sıçrayabileceğinden ciddi bir şekilde endişe ediyor. Ama bu vesileyle ilk kez yüzlerini Ortadoğu'ya çevirmiş durumdadır.” Öte yandan Sotniçenko 1991-94 döneminde etkin konumda olan liberal elitin Arap Devrimlerini desteklediğine, ancak İslamcı bir devrimi değil, tıpkı Gürcistan ve Ukrayna'daki gibi, liberal bir “turuncu devrim”i savunduğuna dikkat çekti.

“Rusya, Amerikan birliklerinin Suriye'ye mevzilenmesinden kaygılanıyor”

Mısır'daki olaylar sırasında tarafsız bir politika izleyen Rusya'nın, Libya konusunda BM'deki oylamada veto yerine çekimser kalmayı tercih ederek bu ülkeyle ulaşımdan silah ticaretine ve petrol ve doğalgaz yatırımlarına kadar birçok alanda yürütülen milyar dolarlık projeleri kaybettiğine ve şu anda Libya pazarından tamamen dışlandığına dikkat çekti. Libya'daki gelişmelerden ders çıkaran Rusya açısından Suriye'nin daha da özel bir konumda

olduğunu hatırlattı. Buna göre Rusya'nın Soğuk Savaş yıllarından beri Suriye'yle oldukça iyi ilişkileri var; Ortadoğu'daki en büyük diplomatik temsilciliği Şam'da; bu ülkede bir de donanma üssü bulunuyor. Ayrıca Suriye silah ticareti açısından da Rusya için önemli bir kazanç kapısı. Asıl kaygı ise Libya'dakine benzer bir müdahaleyle Amerikan ordusunun -Irak'ın ardından- Suriye'ye girmesi ki bu, rakibi ABD'nin Rusya'ya daha da yakın bir noktaya mevzilenmesi anlamına gelecektir.

“Baas rejimi artık sona geldi; ancak Suriye'yi büyük bir iç savaş bekliyor”

Esed'in iktidarda son zamanlarını yaşadığını düşünen Sotniçenko, bunu 20. yüzyılda kalmış ve artık miadını doldurmuş bir ideolojik yapıya mensup olmasına bağladı. Suriye'deki mevcut rejimin belli bir ölçüde istikrar sağladığını düşünen Sotniçenko, bunu rejime alternatif teşkil edecek güçlü bir muhalefetin, ciddi bir organizasyonel yapılanmanın olmamasına bağladı. Yine de rejimin artık sona geldiğini ve bundan sonra büyük bir iç savaşın çıkacağını öngörüyor Sotniçenko. Çünkü ülkede mezhepsel bölünmeler çok derin. Özellikle Sünni-Nusayri ayrımı ülkede oldukça etkili. %10'luk Hıristiyan nüfus da Sünnilerden korktuğu için ekseriyetle rejimi destekliyor. Ayrıca çoğunluğu oluşturan Sünni gruplar da kendi içlerinde bölünmüş durumda. Öte yandan Kürtler rejimin devrilmesinden sonra Irak'taki Kürtler gibi bağımsızlık isteyebilir. Bu haliyle Suriye'de şartlar, Libya ve Mısır'a kıyasla, iç savaş için çok daha müsait.

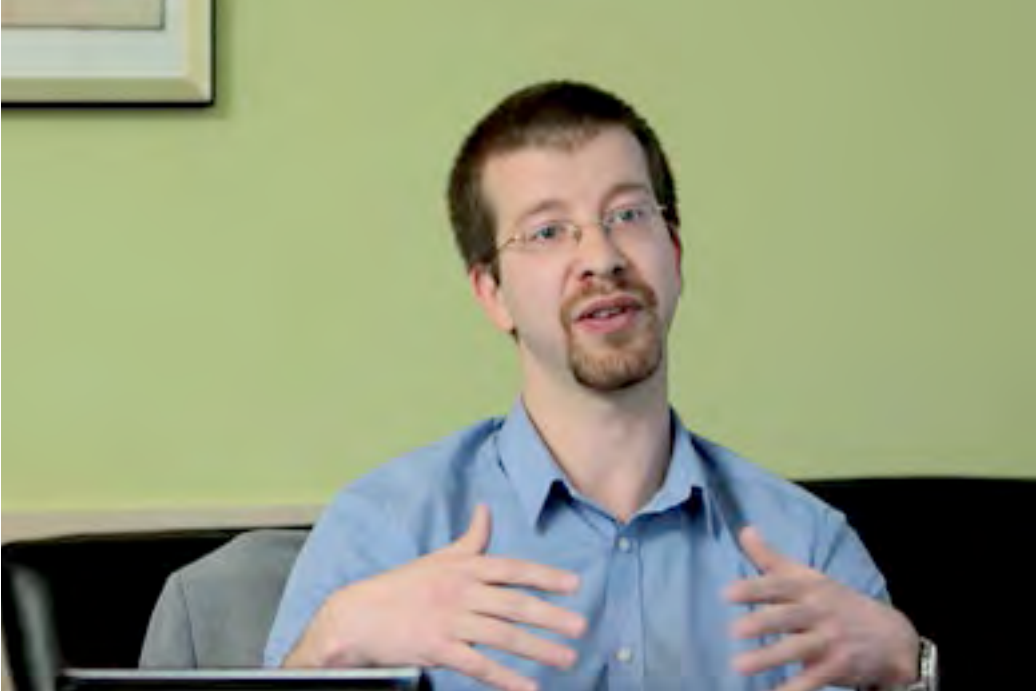
Sotniçenko, Rusya'nın son günlerine kadar Esed rejimine destek olacağını, bir iç savaş halinde muhalifleri desteklemeyeceğini düşünüyor. Ancak uzun yıllardır yakın temas halinde olduğu Ortodoks Hıristiyanlara yakın duracağını öngörüyor ki ona göre bu, nüfuslarının azlığı (%6) nedeniyle iyi bir siyaset olmayabi-

li. Öte yandan Sotniçenko bir iç savaş halinde Ortodoks Hıristiyanların Rusya'ya göç edeceği beklentisini de dile getirdi.

Türkiye-Suriye ilişkilerine gelince Sotniçenko, olayların başladığı döneme kadar komşularla sıfır sorun siyasetinin oldukça iyi ilerlediğini, ancak hâlihazırda Türkiye'nin yanlış bir konumda olduğunu ve bundan da zararlı çıkabileceğini öngörüyor. Türkiye'nin sınırına gelen mültecilerin sayısı şu anda 25.000'i bulsa da bir iç savaş durumunda bu rakamın milyonlara ulaşabileceğini ve bunun Türkiye için büyük bir problem teşkil edeceğini düşünüyor.

“Rejimin yeni bir ideoloji ortaya koymaması halinde Rusya'yı 'turuncu devrim' bekliyor”

Son olarak Sotniçenko “Arap Baharı”nın Rusya'ya muhtemel yansımalarını da değerlendirdi. Buna göre, Rusya'da rejimin alan açmaması halinde muhalif elit -tıpkı Arap Dünyası'nda olduğu gibi- orta veya uzun vadede bir devrime, “turuncu devrim”e, mutlaka ama mutlaka öncülük edecektir. Bu noktada Putin'in köklü bir reform yapıp yapamayacağı, daha da önemlisi yeni bir ideoloji ortaya koyup koymayacağı oldukça önemli. Zira 1994 sonrası dönem, belli bir görüş etrafında şekillenmeyen, herhangi bir siyaset felsefesine dayanmayan ideolojisiz bir dönemdi ki bu artık sürdürülebilir değil. Bunu başarabilmesi için ise Putin'in etrafındaki yolsuzluktan beslenen istihbaratçı geçmişe sahip oligarkları saf dışı bırakması gerekiyor ki bu kesinlikle kolay değil. Aksi bir durumda ülkedeki liberal ve milliyetçi kanat “turuncu devrim”le iktidara gelecek ve bu, Rusya'yı paramparça edecektir. Öte yandan Sotniçenko'ya göre, -bazılarının Putin'in yeni ideolojik ve siyasi projesi olarak gördüğü- Avrasyacılık, bir düşünce, bir söylem olarak var olsa da fiiliyatta bu yönde herhangi bir ciddi adım atılmış değil.

KİTAP-MAKALE SUNUMLARI

11 Nisan 2012

Targeted Sanctions in the 21st Century: Challenges and Opportunities

Francesco Giumelli

Değerlendirme: Kadir Temiz

Francesco Giumelli, İtalyadaki Avrupa Üniversitesi Enstitüsü'nde Jean Monnet Kürsüsü öğretim üyesi ve Prag Metropolitan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Çalışmaları'nda yardımcı doçenttir. Giumelli, Floransa Üniversitesi Siyaset Bilimi'nde "Coercing, Constraining and Signaling: Explaining UN and EU Sanctions after the Cold War" başlıklı teziyle 2009 yılında doktorasını tamamladı ve geçtiğimiz yıl bu çalışmasını kitaplaştırdı. Yaptırımlarla ilgili çeşitli yayınlarının yanı sıra BM Yaptırımlar Konsorsiyumu ile ortak çalışmalar yaptı. 2008'de Avrupa Güvenlik ve Dış Politika Çalışmaları kapsamında Compagnia di San Paolo tarafından burs ile ödüllendirildi ve Notre Dame Üniversitesi Kroc Uluslararası Barış Çalışmaları Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak bulundu.

“Bir müdahale yöntemi olarak yaptırımlar diplomasi, ekonomik teşvik ve kuvvet kullanımıyla beraber fayda üretebilir”

N

isan ayında gerçekleştirdiğimiz “Kitap-Makale Sunumları”nda Prag Metropolitan Üniversitesi Öğretim Üyesi Yard. Doç. Francesco Giumelli, Soğuk Savaş sonrası dönemden günümüze hedefli yaptırımların teorik ve pratik boyutlarını tartıştı. Giumelli'nin *Coercing, Constraining and Signalling: Explaining UN and EU Sanctions after the Cold War* (ECPR Press, 2011) başlıklı kitabında ele aldığı konuyu daha çok pratik örneklerle açıklamaya çalıştığı sunumunun ana teması, 1990'lı yıllardan sonra yaptırımlardaki hedefin daha net ve belirli hale getirilerek etkisinin artırılmış olmasıydı.

“1990'lardan sonra yaptırımların hedefi daha net hale getirilerek etkisi arttırıldı”

Sunumuna yaptırımlar konusunun neden önemli olduğuna dair örneklerle başlayan Giumelli, son yıllarda İran, Libya, Kuzey Kore

gibi ülkeler üzerinden yaptırımların uluslararası siyasetin gündemine geldiğini belirtti. Buna rağmen yaptırımların amaçları, hedefleri ve etkilerine dair önemli bir bilgi eksikliğinin olduğuna dikkat çeken Giumelli, kendi çalışmasının tam da böyle bir bilgi eksikliğini giderme amacı taşıdığını vurguladı. Giumelli'ye göre yaptırımlar uluslararası hukuk ve siyaset ile ilgili bir konu olduğu için uluslararası sistemin değişen yapısı ile beraber yaptırımların tanımı, uygulanması ve etkisi de değişikliğe uğruyor. Bundan yirmi yıl önce yaptırımlar konusunu ele alırken daha fazla kuvvet kullanımı ve Soğuk Savaşın getirdiği siyasi kutuplaşmanın ideolojik etkilerini de konuşmaktaydık. Ancak bugün yirmi yıl öncesinden daha farklı ve karmaşık olayların etkilediği bir uluslararası sistem var. Uluslararası krizler de böylesi bir ortamda şekilleniyor. Krizlerin niteliği değiştikçe uygulanan yaptırımların boyutu, niteliği ve formu da değişiyor.

“Hasmın davranışını değiştirmeye dönük en az maliyetli yöntem yaptırımlardır”

Yaptırımların özellikle verimliliği ve faydası sıkça tartışma konusu oluyor, eleştiriliyor. Giumelli eleştirileri makul karşılıyor; ancak yaptırımların yerine uygulanabilecek başka herhangi bir yöntemin, özellikle de kuvvet kul-

lanımının, hem daha maliyetli hem de insani açıdan daha problemlı olacağı kanısında. Bu nedenle yaptırımları destekliyor; ancak amacı ve hedefleri net yaptırımların geliştirilmesi gerektiğini savunuyor.

Bu genel girişin ardından yaptırımların sebep ve sonuçlarını örneklerle açıklamaya başlayan Giumelli'ye göre her siyasi ve iktisadi davranış gibi yaptırımların da belirli amaçları bulunuyor. Mesela demokrasinin teşviki, kriz yönetimi, terörizmle savaş veya nükleer silahlanmanın önlenmesi amacıyla yaptırımlar yürürlüğe konabilir. Yaptırımların bir özelliği esnekliğidir; ulaşılmak istenen hedefe uygun olarak farklı zaman ve mekânda farklı yöntem ve araçlarla uygulanabilir. Karşı taraftaki aktörün davranışını değiştirmeye dönük en az maliyetli yöntem de yine yaptırımlardır. Örneğin ABD'nin Irak'ta kuvvet kullanması ile daha önce bu ülkeye uygulanan ambargoların maliyeti kıyaslandığında yaptırımların kuvvet kullanımına göre çok daha az maliyetli bir yöntem olduğu görülür.

“Sivillere zarar veren kapsamlı yaptırımlar yerine artık sorunlu tarafı cezalandırmaya dönük hedefi belirli yaptırımlar tercih ediliyor”

1990'lı yıllarda yaptırımlar konusunda bir zihniyet dönüşümü yaşandığını belirten Giumelli'ye göre bunun en önemli göstergesi kapsamlı yaptırımlardır (Irak, Haiti, Yugoslavya ve Ruanda'ya yönelik BM yaptırımları gibi). Kapsamlı yaptırımlara getirilen en önemli eleştirilerden biri, hedef alınan aktörden ziyade sivil halka büyük zarar vermesidir; tıpkı Irak ve Ruanda'ya yönelik gıda yaptırımlarında olduğu gibi. Giumelli'nin tanımladığı hedefi belirli yaptırımlar da işte bunun fark edilmesinden sonra gündeme geldi; yaptırımların türleri ve uygulama ağırlığı çeşitlenirken sorunlu tarafı cezalandırmaya yönelik yaptırımlara ağırlık verildi. Yaptırımların ancak devletlere uygulanabileceği varsayımından hareket eden bütün-

cül bakış açısı yerine bireysel sorumluluklara odaklanan yeni bir bakış açısı ortaya çıktı. Artık devlet dışı aktörlere de yaptırımlar uygulanıyor. Ancak burada da birtakım sorunlar söz konusu. Örneğin bireysel yaptırımlarda da otoriteyi elinde bulunduran grup, yaptırımla ortaya çıkan faturayı sivil halka ya da farklı gruplara yayarak maliyeti düşürme stratejisi uyguluyor.

Giumelli'ye göre uygulama ve sonuçlardaki bu farklılıkların veya istenmeyen durumların önlenmesi için yaptırımları belirli bir analitik çerçeveye oturtmak gerekir. Bunların başında da mevcut yaptırımları çeşitlendirmek ve içeriklerini daha yoğun bir şekilde doldurmak geliyor. Giumelli, farklı yaptırım formlarından özellikle günümüzde sıklıkla başvurulana dört tanesi -silah ambargosu, ekonomik boykot, finansal sınırlamalar ve seyahat yasağı- üzerinde durdu ve bunları Suriye, İran, Zimbabve gibi örnekler üzerinden açıkladı.

BM ve AB'nin uygulamalarından örnekler veren Giumelli, yaptırımların gelecekte bazı fırsatlar ve meydan okumalarla yüzleşeceğini dile getirdi. Bu anlamda Giumelli'ye göre yaptırımların daha da esnekleşmesi, farklı kriz durumlarına uygulanabilir olması, daha az maliyetli olması ve özellikle değişen formları ile daha da etkili hale gelmesi önemli fırsatlar

arasında sıralanabilir. Diğer yandan uygulama alanındaki sorunlar, devletlerin kapasiteleri, yasal engeller ve mahkemelerde açılan davalar, bazılarının çok hafif etkide bulunması gibi çeşitli meydan okumalar yaptırımların önündeki en büyük engeller olarak sayılabilir.

Sonuç olarak, yaptırımların başarılı sayılmasının kriterleri 1990'larla birlikte değişime uğradı. Eskiden bir yaptırımın başarılı sayılması için aktörün davranışlarının değişmesi veya hedeflenen siyasi amacın gerçekleşmesi gerekli görülüyordu. Ancak bugün yaptırımların hedefi net ve belirli alanlara odaklı olması ve kademeli bir değişimin yaşanması başarı sayılıyor. Bu sebeple baskı ve zorlama (*coercing*) ile bir davranış değişimi arzulanırken aynı zamanda sınırlama (*constraining*) yöntemi ile belirli davranışların önüne geçilebilir. Yaptırımların üçüncü yöntemi olarak da hedefe mesaj göndermek (*signalling*) bir bakıma ulaşılmak istenen amaca bir adım daha yaklaşılmasını sağlayabilir. Bu üçlü yaptırım mantığının bugün uygulanan yaptırımlarda da görülebileceğini iddia eden Giumelli, yaptırımların her halükârda bir müdahale yöntemi olarak diplomasi, ekonomik teşvik ve kuvvet kullanımından farklı ama onlarla beraber karşılıklı bir fayda üretebileceğini vurguladı.

ÖZEL ETKİNLİK

25 Nisan 2012

Yetimlere Dünyanızda Yer Açın

Murat Yılmaz

Değerlendirme: Tuba Gültekin

İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümü'nde lisansını, Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde ise yüksek lisansını tamamlayan Murat Yılmaz, 1994'ten beri İHH İnsani Yardım Vakfı'nda görev yapıyor. Hâlihazırda İHH'nın hem başkan yardımcılığını hem de yönetim kurulu üyeliğini yürüten Yılmaz, uzun yıllar sürdürdüğü Araştırma ve Yayınlar Komisyonu başkanlığının ardında 2011'de Yetim Birimi başkanlığına geçti. Balkanlar konusunda uzmanlaşan Yılmaz'ın *Drina'nın Öbür Yakası Sancak: Kimlik Oluşumu ve Otonomi Sorunu* ve *Kosova - Bağımsızlık Yolunda* isimli iki kitabı bulunuyor.

“İnsanî, dinî, toplumsal ve evrensel kurallar gereği yetim çocuklardan mesulüz”

“Bütün mutlu aileler birbirine benzer, her mutsuzluğun hikâyesi ise kendine özgüdür.”

Lev Tolstoy, *Anna Karenina*

lkemizde ve dünyada değişen hayat koşulları, süregelen hastalıklar, doğal afetler, savaşlar ve benzeri durumlar insan hayatını tehdit etmekte; hayatını kaybedenlerin yakınları, eşleri ve özellikle çocukları zor bir hayat mücadelesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Ebeveynini kaybetmiş yetim çocuklar meselesi -bilinen ama dokunulmayan- bireysel ve sosyal sorumluluk alanı içerisinde yer alan önemli konu başlıklarından biridir.

Türkçede “anne” kelimesini karşılayan en eski kelime “ög” kelimesidir ve ek almış olarak kullanılan “ök+süz” kelimesi “annesiz” anlamına gelmektedir. *Kutadgu Bilig*’de “yetim” anlamını karşılayan “atasız” (babasız) kelimesi kullanılmıştır. İslamiyet’in kabulünden sonra

yaygın olarak “yetim” ve çoğul anlamda “eytam” kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Tarihsel arkaplana bakıldığında, İlhanlı hükümdarı Gazan Mahmut Han (1295-1304) tarafından yaptırılan yetimhane ve Osmanlı’nın Avarız ve Müessesat-ı Hayriye isimlerini taşıyan, bünyesinde yardıma muhtaç dul ve yetimleri barındırmak için açılan vakıflar bulunmaktadır. Fatih Vakfiyesi yetim çocukların okutulması ve meslek sahibi olması konusunda kanunlar içermektedir. Tanzimat’tan sonra 1851’de kurulan Eytam Nazırlığı, 1868’de Mithat Paşa tarafından kurulan ıslahhaneler, 1872’de kurulan Darü’ş-Şafaka, 1903’te II. Abdülhamid tarafından kurulan Daru’l-Hayr-ı Âli, 1915’te Trablusgarp ve Balkan savaşlarında babaları şehit olan çocuklar için açılan Daru’l-Eytamlar ve 1917’de açılan Himaye-i Etfal Cemiyeti ile kurumsal geçmişimiz özetlenebilir.¹

Günümüzün yetim çocuklar meselesine döndüğümüz vakit kurumsal olanın tevarüsü ve bu alanda yapılması gerekenlerin ihdası noktasında önemli sorumluluk alanları ile karşılaşırız. Bunlar devlet bünyesinde kurumsal bakımla iktifa edip bireysel açıdan muaf sayılabileceğimiz sorumluluk alanlarından olmayıp en yakın haleden en uzağına kadar insanî, dinî, toplumsal ve evrensel kurallar gereğince mesul olduğumuz geniş bir alanı içermektedir.

¹ Veli İnanç, “Osmanlı Sosyal Yapısında Öksüz ve Yetimler”, Savaş Çocukları-Öksüzler ve Yetimler Sempozyumu Bildirileri, 2002.

“Sokaklarda yaşayan 90 milyon yetim, misyoner örgütler ile organ, dilencilik ve fuhuş mafyasının tehdidi altında”

Bu alanda çalışmalarıyla dikkat çeken İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH)'nın başkan yardımcılığını ve Yetim Birimi başkanlığını yürüten Murat Yılmaz, Küresel Araştırmalar Merkezi'nde gerçekleştirdiği sunumunda dünyadaki yetimler ile ilgili şu bilgileri ve istatistikleri bizimle paylaştı: “Dünyada 165 milyon yetim çocuk olduğu belirtiliyor. UNICEF'in raporlarında ise bu rakam 210 milyon olarak ifade ediliyor. Ancak bu istatistikler dünyanın en kalabalık nüfuslu ülkeleri Çin ve Hindistan ile 5 milyon yetim çocuk bulunduğu tahmin edilen Irak gibi toplamda 52 ülkenin verilerini içermediğinden yetim çocuk sayısının gerçekte 210 milyonun çok üzerinde olduğunu söyleyebi-

liriz. Afrika'da her yıl 2 milyon çocuk yetim kalıyor ve bunların %30'u ebeveynlerini AIDS sebebiyle kaybediyor. Öte taraftan yetim çocukların yaklaşık 90 milyonu tehlikeye açık bir şekilde sokaklarda yaşıyor; bu da onları misyoner örgütlerin yanı sıra organ, dilencilik ve fuhuş mafyasının pençesine düşme riskiyle karşı karşıya bırakıyor. İstatistikler her yıl 2,5 milyon çocuğun kaçırılarak satıldığını, çeşitli suçlara ve fuhşa sürüklendiğini ortaya koyuyor. Bir diğer önemli veri ise savaşan çocuklarla ilgili; bugün dünyada 300 bin çocuk asker olduğu tahmin ediliyor.”

“İHH, topraklarından kopmadan, güvenilir ellerde yetim çocukların maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlıyor”

İşte dünyadaki mevcut bu tablo karşısında Yılmaz, İHH'nın yetimlere yönelik faaliyet-

lerini ayrıntılarıyla anlattı. Buna göre İHH, 1992'de Bosna Savaşı sırasında başladığı faaliyetlerine yetim kalan çocuklarla ilgili çalışmalarını da katarak, bugün toplamda 135 ülkede dönemsel destek kapsamında yetim çocuklara ve ailelerine destek veriyor ve bu ülkelerde 300'ün üzerinde partner kuruluşla çalışarak yerel kaynakları da güçlendiriyor. İHH, yurtiçinde ve yurtdışında savaş, işgal, doğal afet, kronik yoksulluk, hastalık, kaza vb. sebeplerle babasını veya anne-babasını kaybeden, bir yakını yanında veya yetimhanede barınan çocukları destek kapsamına alıyor. Yılmaz'ın belirttiğine göre, bu çocuklara kendi topraklarından kopmadan, güvenilir ellerde maddi ve manevi ihtiyaçlarının karşılandığı ortamlar sunmayı amaçlıyor ve bu çerçevede eğitim, sağlık, gıda, giyecek ve barınma konusunda destek veriyor. Dönemsel çalışmaların yanı sıra düzenli destek kapsamında 2007'de başlattığı "Sponsor Aile Sistemi" çerçevesinde bugün 36 ülkede 25.000 yetim çocuğa yardım yapıyor. Sponsor olmayı kabul eden bağışçıların her ay verdiği 90 TL ile İHH'nın yetim tanımı çerçevesinde belirlenen yetim çocukların başta eğitim, sağlık, gıda ve diğer temel ihtiyaçları karşılanıyor.

İHH'nın sponsorluk sistemi ile desteklediği yetim çocukların %60'ı Filistin, Irak ve Lübnan'dan; yani savaşın olumsuz etkilerini en

çok üzerlerinde hisseden yetim çocuklardan oluşuyor. Geçtiğimiz aylarda Van'daki depremlerde yetim kalan 200 çocuğa da İHH destek veriyor. Bu çalışmaların dışında İHH, babasını kaybetmiş ve ailesi olmayan çocuklar için Açe (Endonezya), Pakistan, Moro (Filipinler) ve Patani (Tayland) başta olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde açtığı sekiz yetimhanede 650 çocuğun bakımını sağlıyor. İnşası devam eden dört yetimhane daha bulunuyor. Temel destek başlıklarına ek olarak psiko-sosyal açıdan rehabilitasyonlarının sağlanması amacıyla özellikle savaş ve deprem riskinin yoğun olduğu bölgelerde yetim çocuklar ile annelerine yönelik psikolojik destek hizmeti de sağlıyor.

İHH Başkan Yardımcısı Murat Yılmaz, gerek dünyada hâlihazırda yetimlerin yaşadıkları sıkıntılar ve yetimhanelerin içler acısı durumuna dair anlattıklarıyla gerekse İHH'nın maddi yardımdan eğitime, psikolojik rehabilitasyondan sağlık hizmetlerine kadar bu çocukların yüzünü güldüren faaliyetlerine dair paylaştıklarıyla, yetimlere dünyamızda bir yer açtı ve bize bireysel ve toplumsal sorumluluklarımızı bir kez daha hatırlattı. Sınırlı imkânlarımızla dahi bir yetimin elinden tutup bir nebze olsun dertlerine derman olabileceğimizi, geleceğini inşasına katkıda bulunarak yüzünü güldürebileceğimizi somut örneklerle ortaya koydu.